

Vlasti- =vědne ODSITY

1

KVĚTEN 1994

PŘÍLOHA ODERSKÉHO ZPRAVODAJE • HISTORICKO-VLASTIVĚDNÝ SPOLEK V ODRÁCH

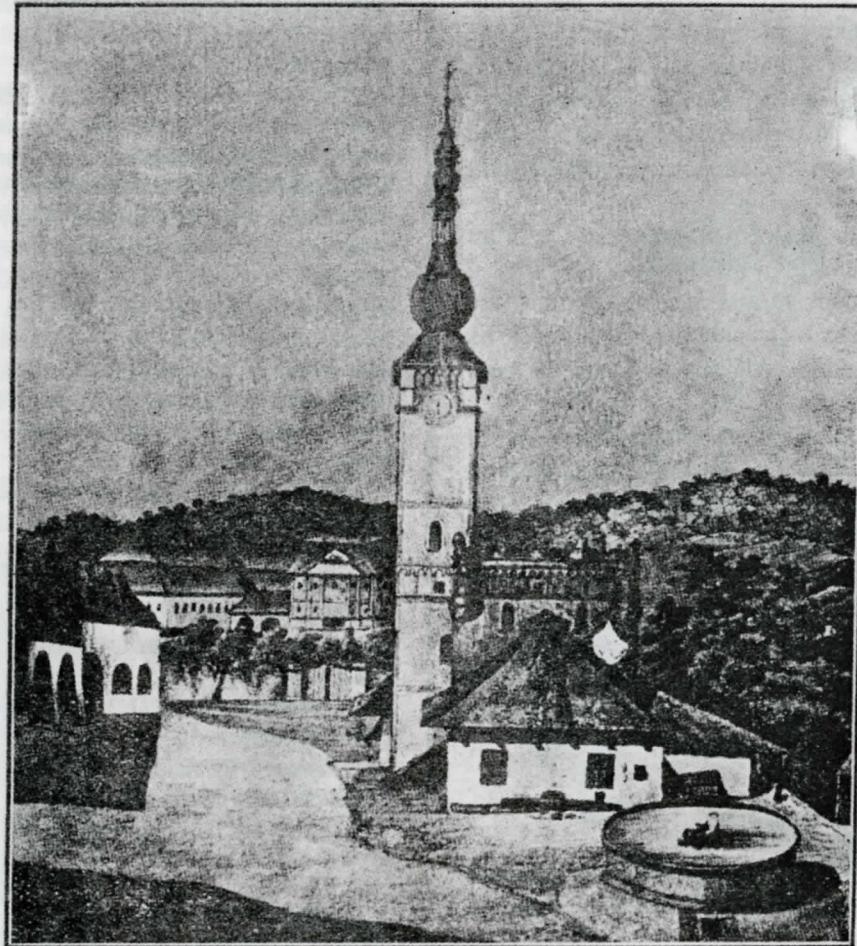
NĚKOLIK VĚT ÚVODEM

Vážení přátelé historie a vlastivedy !

Po několika schůzkách příznivců regionální historie Oderska byl ustaven přípravný výbor, který zažadal o registraci HISTORICKO-VLASTIVĚDNÉHO SPOLUKU v Odrách. Spolek byl Ministerstvem vnitra ČR zaregistrován a získal tak právní subjektivitu. V rámci možností daných prostorem našeho časopisu se budeme snažit připravovat Vlastivědné listy jako přílohu OZ. Naším záměrem je seznamovat populární formou naše čtenáře s historií a památkami a takto také získávat další příznivce do našich řad. Naše území zájmová oblast se bude týkat nejen Oderska, ale také přilehlých regionů, jako např. Špálovská, Fulnecká, Vítkovská apod., s nimiž jsme už také předběžně navázali vzájemné styky.

Vyzýváme také zájemce z řad mládeže, aby se zapojili do naší zajímavé činnosti a pomohli nám při zkoumání minulosti. Získají tak mnoho nových vědomostí z historie našeho města a širokého okolí. Tolik úvodem k naší činnosti.

Členům a příznivcům přejeme hodně zdaru v naší společné práci a našim čtenářům, aby se jim stránky našich Vlastivědných listů líbily.

V roce 1814 takto zachytily na svém obraze nazvaném „Oderská radnice“ starou radnici opavský stavitel Franz Biele.

PRAMEN ŘEKY ODRY

(k obrázku na titulní straně Oderského zpravodaje – nakresleno podle fotografie z r. 1993)

Na lesním svahu Fidlova kopce severozápadně od Kozlova v nadmořské výšce 634 m n. m. pramení řeka Odra. Odra zde vzniká z několika potůčků, které vytékají z rozsáhlého lesnatého, částečně bažinatého údolí vybíhajícího k severu. V roce 1830 zde nechal jeden obchodník z Frankfurtu vyzdíti malou studnu, nad niž nechal postavit besídku na šesti dřevěných sloupech. Kamenem vyzděný pramen Odry přetravává dodnes. Dřevěná besídka však časem zchátrala, takže ji postupem času vystřídaly další stavby. Stávající altánek, který zachycuje obrázek na titulní straně pochází z roku 1984 a vznikl především zásluhou Vojenských lesů a statků Lipník n. B.

Zajímavostí je, že v minulosti díky sporům vrchnosti mívala Odra prameny dva. Stávající – kamenný, na bývalém panství veselíčském a druhý dřevěný, roubený cca 80 m na západ od prvního, na území panství kapituly olomoucké. Dnes již tento druhý pramen neexistuje.

Donedávna bylo možno k prameni Odry zavítat jen na zvláštní povolení (pramen se totiž nachází ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá) nebo s jistým rizikem tajně. Dnes je pramen opět přístupný a od září roku 1991 k němu každý snadno dojde po červené turistické značce z Kozlova. Pokud se sem vydáte na kole, dá se dojet až k prameni. Pokud na cestu do Kozlova použijete auto, musíte ho nechat v Kozlově (nejlépe u kotelny vojenských ubytoven).

Použitá literatura:

Článek „U pramene Odry“, str. 8-11,
ŽIBŘID – nezávislý měsíčník Velkého Újezda a okolí, roč. I/91, čís. 11, vydává Obecní úřad ve Velkém Újezdě

Ing. Petr Lelek

Anton Rolleder o prameni Odry píše ve své kronice:

O prameni Odry byly kdysi pochybnosti. První zmínku o prameni Odry nacházíme v Hamburských církevních dějinách brémského kanovníka Adama okolo roku 1075. Píše se tam: řeka Odora pramení hluboko v horských lesích Moravanů. K tomu je připojena poznámka „kteří žijí východně od Čech“. Český historik Doubravius (zemřel v roce 1553) uvádí: Odra pramení nedaleko Olomouce. Silesiograf Henel z Hennenfeldu píše správně, že Odra pramení v blízkosti Mor. Berouna. Rovněž Schickfuss uvádí v roce 1619 ve Slezské kronice – sv. IV, 16: Ze všech řek, které protékají zemí, je Odra největší a nejvznešenější. Pramení nad městečkem Odry nedaleko Jičína na moravské hranici a přijímá hodně malých říček a jiných přítoků. Meriansova topografie 1650, Vechner 1675 a Hanke 1702 umisťují správně pramen Odry nad Odrami.

V 16. století začala být Ostravice mylně považována za horní tok Odry a pramen byl dle tohoto přenesen do Karpat. Vroclavský městský písar Franz Köckritz (zemřel 1565) konstatoval, že Odra pramení v Karpathech. Schwenkfeld soudil částečně správně, když v roce 1600 uvedl: Odra přitéká ze svahu Karpat u městečka Adry za městem Ostrow. Nejvíce byl tento omyl rozšířen Lucasem v Kronice neb paměti-hodnotech Slezska z roku 1689. Ve 4. svazku na str. 2154 píše toto: co se týká velkých řek, má Odra přednost před všemi ostatními, neboť ve Slezsku nemá obdobu. Pramení na vrcholu Karpatského pohoří nedaleko městečka Frýdek v hustém lese ve skalkách na hranici moravského území. Protéká městy Ostravou a Bohumínem (Oderberg), v německém jazyce dostává název Oder (Odra), někdy i Ader. Tak vznikaly správné i mylné představy o prameni Odry. Nakonec se zdálo, že mylný názor přečváží.

V roce 1715 vydal ve Vroclavi Karel Ferdinand von Scherz, syn majitele spálovského panství, spis o vzniku Odry a mistru jejího pramene. Nebylo mu uvěřeno, že Odra pramení na výšině v bukovém háji u vesnice Varhošť. Sklidil pouze posměch.

Teprve 19. století objasnilo tento omyl.

Obrázek Karla Stabla z Rollederovy kroniky.

Anton Rolleder – HISTORIE MĚSTA A SOUDNÍHO OKRESU ODRY

IV. část

Odry pod pány z Ludéřova* a pod Heyerem z Füllsteinu** (strana 64 německého originálu)

Rodným domem pánů z Ludéřova, kteří měli ve svém znaku palečník se čtyřmi hroty a třemi pavími perly na přilbě (Stechhelm), byla tvrz ve vesnici Ludéřov u Náměště na Hané v olomouckém kraji. Bratři Jeroným I., Beneš a Jan II. z Ludéřova, kteří se v roce 1446 objevují jako majitelé Oder, byli syny Jana I. z Ludéřova a Buchlovic. Jeroným a Beneš prodali svobodný dvůr s 5 půllány a dvěma výčepe v Buchlovicích Niklasovi z Domamislík, načež byli v roce 1437 žalováni svou matkou Kateřinou o 50 marek, protože nedodrželi přislibené pojištění jejího věna na tomto statku. Její sestra byla provdána za Václava z Ořechova.

Páni z Ludéřova byli ve službách již u opavského vévody Přemka. Stejně věrně nyní stáli na straně jeho synů, vévodu Václava, Viléma a Arnošta, kteří v roce 1436 obdrželi od krále Zikmunda lénem dědictví svého otce. Král Zikmund zemřel 9. prosince roku 1437 a s ním vymřel rod Luxemburků. Jeho zetí, vévoda Albrecht rakouský byl sice korunován na českého krále, musel však brzy bojovat o uhájení koruny. Nebyl zvolen jednomyslně, neboť husitská rada, která byla nacionálně založena, v něm spatřovala svého bývalého nejobávanějšího protivníka a Němce. Tato strana se spojila s Poláky a nabídla korunu Kazimírovi, bratru krále Vladislava, který v tomto období dosáhl věku jinošského. Poláci vpadli do Slezska, drancovali a pustošili zemi až po Opavu. Tyto války a další spory rozmnožily dluhy, zanechané vévodou Přemkem. Tyto dluhy, stejně jako neschopnost jeho synů vystačit s menšími prostředky, nutily k stále novému prodeji a zastavování majetku, což je nakonec zničilo. Koncem roku 1438 odstoupil vévoda Arnošt bratrům Jeronymovi, Benešovi a Janovi z Ludéřova statek Domoradovice, severně od Oder a sice za služby mu prokázané a nechal statek zaknihovat v zemských deskách.

Smrt krále Albrechta v roce 1439, dlouhotrvající interregnum a soupeření stran v Čechách vytváralo v opavské oblasti a v celém Slezsku neklid. Mnozí si v průběhu husitských válek zvykli na válečný život, těžko se podřizovali uspořádané státní moci a dávali přednost službě v cizím vojsku. Zneklidňovali zemi jako lupiči a zbojníci, v menších nebo větších tlupách. Loupežnický mělo dokonce ohlas i u šlechty. To všechno stupňovalo peněžní tiseň opavských vévodů. V listině vystavené 3. dubna 1440 oznámil Václav,

vévoda z Opavy a Hlubčic, že dal vévodovi opolskému Bolkovi náhradou za dluh 800 moravských grošů hrad Edelstein (u Zlatých Hor v okr. Bruntál, zpustl v 15. století) a město Hlucholazy, aniž by urbář jeho bratrů Viléma a Arnošta utrpěl újmu. Devět pánů opatřilo tuto listinu svými pečetěmi. Byli to: Jeroným z Ludéřova, Hynek z Ruppov (z Roupova), Hartl z Tunkl (z Brnička), Hynek z Frýdlantu, Jiří z Logau (z Hlohova), Budivoj z Moravice, Jindřich z Cornitz (z Kornic), Mikuláš z Dobrzenitz (z Dobrozemice) a Mikuláš z Logau (z Hlohova). Lacek ze Šternberka – Lukova na Odrách, který se po smrti svého bratra Jiřího (zemřel bezdětný) zmocnil panství Bilovce, Fulneku a Oder, svolil k vydání tohoto majetku v roce 1442 pouze na základě velké peněžní odměny. K této částce přispěli i poddaní vévody, kteří byli odškodněni statky nebo jim byly statky dány do zástavy. Oderské panství přešlo brzy poté na pány z Ludéřova a jak již bylo uvedeno v roce 1446, nazývají se bratři Beneš a Jan podle tohoto panství. Jejich potomci se nazývali „Oderští z Ludéřova“ a to i tehdy, když již Odry nevlastnili. Bilovec přešel na Füllsteiny, Vrchy připadly Janu Čapkovi z Krumsína, který měl později v zástavě i Fulnek. Vikštejn se dostal do vlastnictví Budivoje z Moravice.

Erb pánů z Ludéřova

* Rolleder uvádí Lidéřov, v pracích dalších autorů se později objevuje novější tvar názvu – Ludéřov, který jsme převzali i do našeho překladu.

** Füllstein – dnešní Bohušov u Bruntálu (od roku 1950).

&

&

Ochránci přírody z Oder spolu s Vlastivědným kroužkem „Oderské vrchy“ ze Spálova a s Historicko-vlastivědným spolkem z Oder Vás srdečně zvou

v sobotu 29.5.94 na tradiční vlastivědný ZÁJEZD HRANICKEM

ODJEZD AUTOBUSU ČSAD:

- 7.50 hod. - z Oder, křižovatky u aut. nádraží
- 8.03 hod. - z Jakubčovic n.O., býv. ROMO
- 8.04 hod. - z Jakubčovic n.O., požář. zbroj.
- 8.14 hod. - ze Spálova, dol. konce
- 8.16 hod. - ze Spálova, Obec. úřadu
- 8.20 hod. - z Luboměře, MŠ
- 8.25 hod. - z Heltínova

Předpokládaný návrat okolo 17.30 hod.

PŘIHLÁŠKOU je zaplacení:

60,-Kč (členové pořádajících spolků)
nebo 70,-Kč (ostatní zájemci)
do pátku 13.5.1994:

- Ing. Petru LELKOVI (MěÚ Odry, tel.: 933 112-5)
- p. Květoslavu WILTSCHOVI (OPTIMIT a.s. Odry, tel.: 937 391 nebo Sídli. Míru č. 13, ODRY tel.: 933 678)
- p.uč. Miroslavu RICHTEROVI (ž.S Spálov tel.: 95 937).

V ceně zájezdu je doprava a vstupné do památníku J.G. Mendela v Hynčicích.
Čeka' Vás cca 4 km pěší túra.

